

de e-mail gemeld, waarbij er soms een foto van het waargenomen exemplaar bijgevoegd is.

Het Avondrood of Olifantsvlinder (*Deilephila elpenor*) wordt meestal als rups gemeld, veelal waargenomen in de tuin, vretend van de Fuchsia. Daarnaast worden er regelmatig andere soorten pijlstaarten gemeld, bv. Ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*), maar ook soorten als Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*), Windepijlstaart (*Agrius convolvuli*) en ook Doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*). Van deze laatste soort werd bijvoorbeeld in november van het afgelopen jaar een exemplaar bij de Jong gemeld door de familie Banga uit Bolsward. Zij hadden een dood exemplaar gevonden op de brug in Warns en waren nieuwsgierig om welke vlinder het ging.

“Project Gentiaanblauwtje”, Landschapsbeheer Friesland. Gerrit Tuinstra.

In opdracht van de Provincie Fryslân heeft De Vlinderstichting in 2003 een onderzoek uitgevoerd naar de toenmalige verspreiding van het Gentiaanblauwtje in Friesland. Het onderzoek bestond uit het inventariseren van de bekende vindplaatsen van *Maculinea alcon*. Niet alleen op aanwezigheid van de vlinder, maar ook de voor de vlinder broodnodige knooppieren en voedselplant Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*). Ook werd gekeken naar de oppervlaktes van de vliegplaatsen en de verbindingen die de terreinen hebben met andere (potentiële) leefgebieden.

De resultaten, die beschreven zijn in het rapport “Behoud van het Gentiaanblauwtje in Friesland”, waren schrikbarend. In slechts vijf terreinen kon de aanwezigheid van het Gentiaanblauwtje nog worden vastgesteld. Een snelle achteruitgang als men bedenkt dat de soort in het begin van de negentiger jaren nog in 16 terreinen voorkwam. De oorzaken liggen in de achteruitgang van de kwaliteit van de vliegplaatsen als gevolg van bv. verdroging en verzuring. Daarnaast speelt versnippering van de vliegplaatsen een belangrijke rol. Voor een gezonde populatie moeten leefgebieden voldoende groot zijn, moet er uitwisseling zijn met andere populaties en moeten er voldoende knooppieren en Klokjesgentianen aanwezig zijn. Vooral dit laatste is natuurlijk belangrijk voor de voortplanting en directe overleving van het blauwtje.

Een voorbeeld van een gebied waar het Gentiaanblauwtje nu niet meer voorkomt, maar betrekkelijk kort geleden nog wel, is het Blauwe Bos bij Haulerwijk. Hier weten de heer en mevrouw Hoornveld uit Drachten over mee te praten. Zij zagen destijds op die plek regelmatig de vlinders en telden de vele eitjes op de Klokjesgentianen. Wat precies de oorzaak van de verdwijning is, is niet helemaal duidelijk. Mogelijk heeft het te maken met de langdurige hoge waterstand in een aantal winters cq. voorjaren.

De momenteel grootste populatie van het Gentiaanblauwtje vliegt op de Dellebuursterheide. De vlinder komt op een aantal plaatsen in het gebied voor. De plek waar de meeste vlinders vliegen en eitjes geteld worden, wordt door It Fryske Gea, in een deel van het jaar uitgerasterd om te voorkomen dat de Schotse hooglanders “de boel vernielen”. De Klokjesgentianen staan hier, net als in verschillende andere gebieden waar het blauwtje vliegt, op een helling. Kenmerkend is dikwijls ook de aanwezigheid van Beenbreek (*Narthecium ossifragum*).

De overige (zeer) kleine populaties komen voor in gebieden nabij Oldeberkoop, Noordwolde en Zandhuizen. Het gaat om drie gebieden van Staatsbosbeheer en één van een particuliere eigenaar. Het particuliere terrein is helaas sterk vergrast, waardoor er nog maar weinig ruimte is voor Klokjesgentianen en daarmee blauwtjes. Toch werden op dit terrein en op een terrein op nog geen 100 meter afstand, door Hessel en Saskia Hoornveld uit Hoornsterzwaag in totaal zo'n 20 Gentiaanblauwtjes waargenomen. De vlinders op het vergraste terrein zijn mogelijk over komen vliegen van het andere terrein, waar tevens vrij veel eitjes werden geteld.

Met financiële steun van de Provinsje Fryslân heeft Landschapsbeheer Friesland in het najaar van 2004 een project uitgevoerd t.b.v. het Gentiaanblauwtje. De vaste vrijwilligersgroepen uit Drachten en Heerenveen hebben in een zevental terreinen kleinschalige beheersmaatregelen uitgevoerd om de kwaliteit van de gebieden te verbeteren t.b.v. het Gentiaanblauwtje. Hier en daar is opslag uit de heide verwijderd, maar de belangrijkste maatregel bestond uit het kleinschalig plaggen van de vergraste heide. Hier en daar werden “plots” met een oppervlakte van maximaal 25 vierkante meter geplagd om zo de zaden van Klokjesgentianen de kans te geven te kiemen. Van het vrijgekomen materiaal werden in de randen van de terreinen (broei)hopen gemaakt. In totaal is er meer dan 400 vierkante meter heide geplagd en ongeveer 8000 vierkante meter terrein van opslag ontdaan. Hopelijk hebben de maatregelen voldoende effect en zal (mede hierdoor) het Gentiaanblauwtje voor Friesland behouden blijven. Om op langere termijn de soort ook te kunnen behouden zijn naast deze kleinschalige maatregelen meer en ook grootschaliger maatregelen nodig, zoals het verbinden van leefgebieden. Uiteraard zullen ook andere vlinders en diergroepen hiervan profiteren.

Hebt u dit blauwtje ook gezien, kent u vliegplaatsen of bent u geïnteresseerd in het monitoren van het Gentiaanblauwtje? Geef dit a.u.b. door aan de Vlinderwerkgroep Friesland, Landschapsbeheer Friesland of De Vlinderstichting. Alvast hartelijk dank!

**Het veenhooibeestje: Ecologische relatieproblemen?
Over de effecten van klimaatverandering. Auke Hunneman**